

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 74, август 2022 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.

В настоящия седемдесет и четвърти бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през август 2022 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ПРАВО НА ЖИВОТ	4
3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	14
4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	15
5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	27
6. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА	32
7. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	33

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

Бившите изпълнителни директори на КТБ по изключение имат право да сезират Съда от нейно име, въпреки че към момента на подаване на жалбата те вече не представляват банката съгласно българското законодателство. Въпросът дали бившите изпълнителни директори на КТБ са се опитали да действат от нейно име в производството по обжалване по съдебен ред на решението на БНБ за отнемане на лиценза на банката е без значение в този контекст, тъй като процесуалната легитимация по член 34 от Конвенцията и процесуалната легитимация във вътрешното производство не трябва да се смесва. Този проблем се отнася само до въпросите дали са били изчерпани вътрешноправните средства за защита и дали КТБ действително не е могла да поиска съдебен контрол върху отнемането на лиценза си.

Решение по делото [Korporativna Targovska Banka AD v. Bulgaria \(nos. 46564/15 and 68140/16\)](#)

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

Полицейската операция за залавянето на лице, за което е издадена Европейска заповед за арест, при която по погрешка е убит съпругът на жалбоподателката, не е била планирана така че да се намали до минимум прибягването до смъртоносна сила. Налице са основателни съмнения доколко използваната смъртоносна сила е била абсолютно необходима. Образованото наказателно разследване, продължило повече от единадесет години, е разгледало повърхностно въпроса за планирането и контрола на операцията. Предвид липсата на бързина и задълбоченост властите на са изпълнили процедурното си задължение за ефективно разследване. Налице е нарушение на член 2 в неговия материален и процедурен аспект.

Решение по делото [Pârviu v. Romania](#) (no. 13326/18)

Фактите: На 26 септември 2009 г. съпругът на жалбоподателката (г-н Pârviu) бил прострелян смъртоносно в главата от полицаи, докато шофирал автомобил. Инцидентът станал по време на планирана полицейска операция от цивилно облечени полицаи за задържане на международен беглец, за когото била издадена европейска заповед за арест и който бил смятан за

опасен. Г-н Pârviu бил погрешно идентифициран за това лице. За убийството на г-н Pârviu било образувано наказателно производство, което било прекратявано четири пъти от прокуратурата и връщано за събиране на нови доказателства. През юни 2020 г. производството било окончателно прекратено за пети път. То продължило повече от единадесет години и завършило с решение на прокуратурата, че полицаят Д.Г., който бил застрелял съпруга на жалбоподателката, бил действал при условията на неизбежна отбрана и същевременно че стрелбата била инцидентна. Жалбоподателката неуспешно обжалвала прекратяването пред съд, който през април 2021 г. потвърдил решението на прокурора.

Решението

Оплакването за нарушение на чл. 2 от Конвенцията

Жалбоподателката се оплаква, че г-н Pârviu е убит в нарушение на чл. 2 от Конвенцията, като полицейските служители използвали оръжия от близко разстояние срещу невъоръжени мъже, без това да е било абсолютно необходимо. Оплаква се също, че властите не са провели ефективно разследване за смъртта на съпруга ѝ.

Относно допустимостта

62-68. Правителството възразява, че жалбата е подадена след шестмесечния срок – след възобновяване на разследването. Жалбоподателката отхвърля тези аргументи, като посочва, че разследването все още е в срок при подаване на жалбата. Съдът повтаря общите принципи по

отношение на шестмесечния срок, и поспециално, че от жалбоподателите се очаква да следят напредъка на производството и при липса на ефективно наказателно разследване да подадат жалбите си своевременно. Докато има значим контакт между лицата и властите по отношение на жалби и искания за информация, или някаква индикация за напредък в следствените действия, съображенията за неоправдано забавяне от жалбоподателите няма да възникнат. Съдът отбелязва, че жалбоподателката е подала жалбата си на 7 март 2018 г. – 6 години след подаване на своя граждански иск и започване на разследването. Тогава все още разследването е висящо и са предприети следствени действия. През тези години е имало значим контакт между жалбоподателката и властите относно напредъка на разследването, като е имало и осезаеми индикации, че разследването напредва. Окончателното решение по делото е постановено на 8 април 2021 г. Поради което съдът счита, че жалбата не е подадена със закъснение и отхвърля възражението на правителството. Съдът отбелязва, че жалбата не е нито явно необоснована, нито недопустима на други основания, изброени в чл. 35 от Конвенцията, следователно трябва да бъде обявена за допустима.

Относно основателността

Твърдението относно неспособността на властите да защитят правото на живот 69-70. Жалбоподателката твърди, че полицията е допуснала грешка при убийството на съпруга ѝ. Тя изтъква ненужната и прекомерна употреба на смъртоносна сила срещу нейния съпруг по време на хаотична полицейска операция, в която са участвали полицейски служители, без да носят ясна, отличителна идентификация. Г-н Rârvu не е представлявал заплаха за живота на никого

– бил е обграден от две полицейски коли и единадесет полицаи и е бил застрелян в главата отзад. Според жалбоподателката по времето на убийството не е имало вътрешни процедури за регулиране на този вид полицейска намеса. Правителството твърди, че националните власти са спазили всички изисквания на чл. 2 от Конвенцията. Използването на оръжие по време на полицейската операция е било в съответствие с вътрешните правила и позитивните задължения за въвеждане на законодателна рамка за използването на сила от полицията са били спазени. Г-н Rârvu не се е подчинил на искането да спре и се е опитал да избяга, като е застрашил живота и физическата неприкосновеност на полицаите. Самият изстрел обаче е случаен.

71-76. Съдът повтаря общите принципи по отношение на правото на живот, особено в контекста на полицейските операции, описани в *Ciorcan and others v. Romania* (nos. 29414/09 и 44841/09, §§ 104-07) и по-скоро *Andreea-Marusia Dumitru v. Romania* (no. 9637/16, §§ 85-88). Текстът на чл. 2 обхваща не само умишлено убийство, но и ситуации, при които е разрешено „използване на сила“, което може да доведе, като нежелан резултат, до лишаване от живот. Умишлената или предвидена употреба на смъртоносна сила обаче е само един фактор, който трябва да се вземе предвид при оценката на нейната необходимост. Всяко използване на сила не трябва да бъде повече от „абсолютно необходимо“ за постигането на една или повече от целите, посочени във втория параграф на чл. 2, като този термин показва, че трябва да се използва по-строг тест от преценката дали действията на държавата са „необходими в едно демократично общество“. Използването на сила трябва да бъде строго пропорционално на постигането на разрешените цели. (вж. *Wasilewska and Kalucka v. Poland*, nos. 28975/04 и 33406/04, § 42, и *McCann and*

others v. the United Kingdom, §§ 148-49). Използването на сила може да бъде оправдано и ако се основава на откровеното убеждение, че се преследва една от целите в на чл. 2, § 2, дори и когато после се оказва, че не е така. Задължение на държавата е да представи правдоподобно обяснение на събитията и да докаже, че използването на смъртоносна сила от представителите на държавата е „абсолютно необходима“ и оправдана съобразно целите на от чл. 2, § 2. Съдът приема стандарта за доказване „отвъд разумното съмнение“. Прибягването до огнестрелни оръжия трябва да е в зависимост от внимателна оценка на обстоятелствата и по-специално от оценка на естеството на престъпление и заплахата, която укриващият се представлява. Нерегламентираните и произволни действия на държавни служители са несъвместими с ефективното зачитане на правата на човека. Полицейските операции трябва да бъдат достатъчно регулирани от него, в рамките на система от адекватни и ефективни гаранции срещу произвол и злоупотреба със сила (вж. *Andreou v. Turkey*, no. 45653/99, § 50). Националното законодателство трябва да осигури и система от адекватни гаранции срещу произвол и злоупотреба със сила, като служителите трябва да бъдат обучени да преценят дали е налице абсолютна необходимост от използване на огнестрелни оръжия при отчитане на предимството на зачитане на човешкия живот (вж. *Wasilewska and Kalucka*, цитирано по-горе, § 47). При определяне дали използването на сила е съвместимо с чл. 2 е от значение дали операцията е планирана и контролирана, за да се сведе до минимум прибягването до смъртоносна сила или случайна загуба на живот. С оглед на което Съдът следва да разгледа не само дали използването на сила е законно, но и дали операцията е регулирана, планирана и организирана по такъв начин, че да се сведе до минимум риска за живота (вж.

Makaratzis, цитирано по-горе, § 60, *Andreea-Marusia Dumitru*, цитирано по-горе, §§ 87, 95, и *Ciorcan and others*, цитирано по-горе, §§ 107-108).

77-88 Съдът приема, че полицейските служители са се намесили, за да арестуват международен беглец, обект на Европейска заповед за арест, смятан за опасен поради престъпленията, за които е търсен – убийство и грабеж. Съдът отбелязва, че полицаите не са носили униформи и че не е изяснено напълно дали те са дали ясно устно предупреждение преди да открият огън. Според националния съд полицейските служители са открили огън с цел да спрат заподозрения да избяга и с цел самозащита. Съдът първо следва да провери дали съображенията, които са накарали полицията да открие огън, са съвместими с чл. 2 от Конвенцията.

Съдът посочва, че вътрешното разследване не е било ефективно. То е продължило от септември 2009 г. до април 2021 г., като е включвало множество съдебни решения за връщане на делото на прокурора поради различни пропуски в разследването и е оставило открити редица въпроси относно решаващите фактически елементи по делото. Затова Съдът има съмнения дали използването на смъртоносна сила може да се счита за абсолютно необходимо и оправдано съгласно чл. 2, § 2 от Конвенцията, както и дали полицейският служител, контролиращ операцията, откровенно е вярвал, че други полицейски служители са изложени на ясна и непосредствена опасност.

Преди фаталния изстрел са били произведени пет изстрела, три от които са улучили гумите на автомобила. Смъртоносният изстрел е произведен след като автомобилът е спрял и полицейските служители са избегнали опасността. Съдът има съмнение, че в този момент е имало

пряка опасност за полицейските служители. Националният съд приема, че изстрелът е произведен случайно при удар на лакътя на полицейския служител в страничната задна врата, като този извод е подкрепен от медицинската експертиза. Съдът отбелязва обаче, че не е потърсено експертно мнение на невролог, за да се установи дали в следствие на такъв удар може да се стигне до фаталната стрелба. Той припомня, че когато се сблъсква с различни версии на фактите, той не е обвързан от констатациите на националните юрисдикции и може да направи своя собствена оценка на фактите въз основа на доказателствата пред него. Съдът не е убеден нито в аргументите за убеждението на полицейския служител, че използването на огнестрелно оръжие е било абсолютно необходимо за самозащита в конкретната ситуация, нито в обясненията за случайния характер на стрелбата.

Съдът посочва и факта, че докато в полицейската операция са участвали специално обучени полицаи, чиято задача е била да обездвижат заподозрения, полицаят Д.Г., автор на фаталния изстрел, не е бил част от този специализиран полицейски отряд и се е намесил очевидно извън възложените му функции, които се ограничавали до идентифициране на заподозрения. В това отношение Съдът счита, че този важен аспект не е бил адекватно разгледан от националното разследване.

Според ЕСПЧ са налице сериозни проблеми при планирането и контрола на операцията. Г-н Rârvu е смъртоносно ранен в планирана операция, в която са разположени значителни полицейски сили. Съдът отбелязва недостатъците на разследването, проведено от националните власти по въпроса за грешката в идентификацията, допусната от полицията по отношение на г-н Rârvu. Той посочва, че решението на

прокурора от 25 юни 2020 г. само повърхностно обяснява как е възможна тази грешка. Тази грешка е важен фактор, ангажиращ отговорността на властите при смъртта на г-н Rârvu. Съдът не намира и какви мерки са предприети, за да се приложи принципа на пропорционалност и да се избегне риска от погрешно убийство на невинен човек. Последвалото наказателно производство поставя под съмнение дали участващите полицаи са могли да бъдат идентифицирани като служители на полицията. При планирането на операцията също така как полицията не е успяла да осигури присъствието на линейка в близост (вж. *Wasilewska and Kalucka*, цитирано по-горе, § 55), като в резултат на това жертвата е трябвало да чака около петнадесет минути пристигането на помощ. Правителството не е успяло да обясни дали е била въведена адекватна законодателна и административна рамка за защита на гражданите срещу произвол и злоупотреба със сила (вж. *Wasilewska and Kalucka*, цитирано по-горе, § 56). Съдът счита, че начинът, по който полицията е реагирала не може да се счита за „не повече от абсолютно необходимото“ за постигане на целта за предотвратяване на бягството на г-н Rârvu и арестуването му или предотвратяването на предполагаемата заплаха, отправена от него. Операцията не е планирана така че да се намали до минимум всяко прибягване до смъртоносна сила. С оглед горните съображения Съдът заключава, че е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията в неговата материален аспект.

По отношение на разследването на смъртта на г-н Rârvu

89-98. Жалбоподателката твърди, че разследването е отнело много дълго време и не е било ефективно, въпреки решенията на националните съдилища, които четири пъти разпореждат на прокуратурата предприемането на допълнителни

следствени действия за изясняване на всички аспекти на случая. Правителството твърди, че разследването е било в съответствие с изискванията на чл. 2 от Конвенцията. Съдът повтаря общите принципи по отношение на ефективността на разследванията, описани в *Armani Da Silva v. the United Kingdom* ([GC], no. 5878/08, §§ 229-38) и по-скоро, *Andreea-Marusia Dumitru* (цитирано по-горе, §§ 124-26). Особено строг контрол трябва да бъде приложен от съответните национални органи към последващото разследване, когато подозрителна смърт е била причинена от държавен агент (вж. *Armani Da Silva*, цитирано по-горе, § 234).

От особено значение в настоящия случай са изискванията, че разследването трябва да бъде бързо и адекватно, което означава да може да установи дали използваната сила е била оправдана при обстоятелствата, да идентифицира и накаже отговорните лица. Заключениеята на разследването трябва да се основават на задълбочен, обективен и безпристрастен анализ на всички елементи. Неспазването на очевидна линия на разследване подкопава способността на разследването да установи обстоятелствата по случая и самоличността на отговорните. Съдът следва да разгледа разследването в неговата цялост. Той посочва, че след инцидента незабавно е образувано наказателно производство срещу жертвата за извършване на престъпление срещу държавен служител, като решението съдържа много малко фактически подробности. Девет месеца по-късно е образувано наказателно производство по отношение на полицейския служител, Д.Г., който е прострелял смъртоносно г-н Râgvi в главата. Съдът отбелязва, че са извършени аутопсия и лабораторни изследвания и са изисквани медицински доклади, като още в доклада от аутопсията в предварителния раздел е посочено, че е вследствие от случайна стрелба на полица. Шест години

по-късно се въвежда и хипотезата за неизбежна отбрана. Съдът отбелязва, че има съществени пропуски в разследването, които са отбелязани и от националните съдилища. Разследването продължава повече от единадесет години, като е връщано четири пъти поради значителни пропуски. На последно място, разследващите органи само повърхностно са разгледали въпроса за планирането и контрола на операцията. Липсва разумно обяснение защо при присъствието на специално обучени сили на мястото на инцидента, при изпълнение на мисия за обездвижване на потенциално опасни лица, е била необходима намесата на Д.Г. и дали същата е била в съответствие на закона, както и дали специалните мерки са били предварително планирани, за да се гарантира правилното идентифициране на заподозрения и за справяне с конкретна ситуация на възможна несигурност или грешка по отношение на идентифицирането. Като се има предвид липсата на бързина и задълбоченост, властите не са изпълнили надлежно процедурното задължение по чл. 2 от Конвенцията за провеждане на ефективно разследване на стрелбата по г-н Râgvi и следователно е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията и в неговия процедурен аспект.

ЕСПЧ също разпорежда румънските власти да предприемат общи мерки по чл. 46 от Конвенцията, които следва да осигурят, че операциите, предприемани от правоприлагащите органи, се планират и ръководят така, че да се избегне, доколкото е възможно, използването на потенциално смъртоносна сила, както и провеждането на ефективно разследване в такива случаи.

Клиничните изпитвания на експериментални лекарства водят до присъщи рискове за здравето и

живота на участниците и като такива са форма на опасна дейност, която следва да ангажира позитивното задължение на държавата да приема и прилага мерки, предназначени да гарантират безопасността на участващите. Въпреки че е налице формално дадено съгласие, дъщерята на жалбоподателката, която е страдала тежко психично заболяване като шизофрения, не е получила пълна информация, която би ѝ позволила да оцени потенциалните рискове и да направи информиран избор по отношение на участието си в две клинични изпитвания на експериментално лекарство.

Ответната държавата не е изпълнила своите материални и процедурни задължения по чл. 2 от Конвенцията, като не е осигурила ефективно прилагане и функциониране на правната уредба с оглед защитата на правото на живот на дъщерята на жалбоподателката, психично болно и поради това уязвимо лице, в контекста на клиничните изпитвания на експериментални лекарствени продукти, както и не е предоставила адекватен съдебен отговор в тази връзка.

Решение по делото [Traskunova v. Russia](#) (no. 21648/11)

Фактите: Дъщерята на жалбоподателката (А.Т.) починала, докато участвала в клинично изпитване за нов лекарствен продукт - азенапин, предназначен за лечение на шизофрения, психично заболяване, от което тя страдала от много години. Това било второто подобно клинично изпитване, в което тя участвала. Опитът на жалбоподателката да ангажира

дисциплинарна отговорност срещу отговорните лица бил неуспешен. Експертната клинична комисия приела, че клиничните изпитвания били проведени при спазване на всички необходими условия и че нямало пряка причинно-следствена връзка между смъртта и приема на лекарството. Властите отказвали да образуват наказателно производство, като приели, че дъщерята на жалбоподателката доброволно била участвала в клиничните проучвания и че няма пряка причинно-следствена връзка между смъртта на А.Т. и недостатъците в предоставянето на медицинските услуги за нея. Жалбоподателката обжалвала решението, като същото било потвърдено на две инстанции от националните съдилища. По време на предварителната проверка обаче експертите разкрили, че А.Т. е имала неоткрито сърдечно-съдово заболяване и че приемът на въпросното експериментално лекарство би могло да влоши състоянието ѝ и по този начин косвено да доведе до смъртта ѝ.

Решението:

Предварителни въпроси

Правителството оспорва процесуалната легитимация на г-н Траскунов, внук на жалбоподателката и син на А.Т., да поддържа настоящата жалба от името на жалбоподателката, която е починала след подаване на жалбата. Той не е подавал жалби или искания във връзка със смъртта на майка си на национално ниво. Посочва, че жалбата не повдига въпрос от обществен интерес и трябва да бъде заличена съгласно чл. 37, § 1 от Конвенцията. Съдът обикновено разрешава на най-близките роднини да поддържат жалбата, при условие че имат легитимен интерес, когато първоначалният жалбоподател почине след подаване на жалбата (вж. *Adzhigitova and Others v. Russia*, nos. 40165/07 and 2593/08, § 149). Съдът не счита, че са налице особени

обстоятелства, за да се отклони от установената съдебна практика и е готов да приеме, че внукът на жалбоподателката може да поддържа жалбата. Следователно възражението на правителството следва да се отхвърли. От практически съображения в решението г-жа Траскунова ще продължи да бъде наричана жалбоподателка, въпреки че г-н Траскунов следва да се счита за такъв (вж. *Dalban v. Romania* [GC], no. 28114/95, § 1).

Оплакването за нарушение на чл. 2 от Конвенцията

Жалбоподателката се оплаква, че здравните специалисти са действали в нарушение на задължението си да гарантират безопасността на дъщеря ѝ в клиничните изпитвания, което е довело до смъртта ѝ, и че тя не е получила адекватен съдебен отговор в тази връзка, като се позовава на нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

Съдът обявя жалбата за допустима.

Относно основателността

62-67. Жалбоподателката твърди, че лекарите са нарушили задължението си да осигурят безопасността на А.Т. в клиничните изпитвания. Те са изложили на риск живота ѝ, тъй като не са извършили цялостен медицински преглед на здравословното ѝ състояние преди да я допуснат да участва, не са наблюдавали надлежно състоянието ѝ по време на изпитванията и не са прекратили изпитванията веднага след като са се появили странични реакции. Твърди, че А.Т. не е дала своето информирано съгласие, а дори и да го е дала, то тя се е съгласила да участва само в първото клинично изпитване и не е дала съгласието си за следващото клинично изпитване. А.Т. не е следвало да бъде допускана до второто клинично изпитване, като се има предвид прогрессиращата склероза с поражение на

сърцето и мозъчните съдове, като заболяването в крайна сметка е довело до смъртта ѝ. Медицинското ѝ досие не съдържа информация да ѝ е направен необходимия преглед. Също така посочва, че не са открили навреме пневмонията ѝ. Твърди, че отказът на властите да образуват наказателно преследване и извършените проверки са необективни и властите са нарушили процедурното си задължение по чл. 2 от Конвенцията.

Правителството отрича да е налице неизпълнение на чл. 2 от Конвенцията. Посочва, че А.Т. е дала съгласието си да участва в съответните клинични изпитвания, като е подписала формулярите, след като се е запознала с листовките, които предоставят пълна информация за клиничните изпитвания. А.Т. е имала възможност да се оттегли от изпитванията във всеки един момент. Според правителството А.Т. е запазила дееспособността си през цялото време и следователно е била напълно в състояние да даде съгласието си за участие. Правителството посочва, че автентичността на подписа на А.Т. е потвърдена в предварителните проверки. А.Т. е преминала медицински преглед, който не е разкрил никакви здравословни проблеми или противопоказания. Освен това физическото ѝ здравословно състояние е останало стабилно и не е имала оплаквания. След влошаване на здравословното ѝ състояние незабавно е реанимирана, стабилизирана и преместена в интензивно отделение, където умира четири дни по-късно въпреки усилията на здравните специалисти. А и съдебно-медицинските експертизи не са установили пряка причинно-следствена връзка между приема на азенарпин и смъртта на А.Т.

68. Оплакванията на жалбоподателката по чл. 2 от Конвенцията имат два аспекта – материален и процедурен.

Относно материалноправния аспект

69-80 Съдът припомня, че в контекста на здравеопазването материалните позитивни задължения на държавите, свързани с медицинското лечение, са ограничени до задължение за регулиране – за въвеждане на ефективна регулаторна рамка, задължаваща болниците, независимо дали частни или държавни, да предприемат подходящи мерки за защита на живота на пациентите. Задължението за регулиране включва и задължението да се осигури ефективното функциониране на тази регулаторна рамка. Съдът също подчертава, че е важно лицата да имат достъп до информация, която им позволява да оценят рисковете за здравето си, като лекарите трябва да отчитат предвидимото въздействие на медицинските процедури и да информират пациентите си предварително за тези последици по такъв начин, че последните да могат да дадат информирано съгласие (вж. *Ioniță v. Romania*, no. 81270/12, § 84; *Csoma v. Romania*, no. 8759/05, § 42, и *Botoyan v. Armenia*, no. 5766/17, § 93).

В настоящия случай А.Т. е била поканена да вземе участие в две последователни клинични изпитвания на експериментално лекарство. Докато участва във второто клинично изпитване, тя изпада в кома и умира. Три медицински експертизи установяват, че А.Т. е имала неоткрито сърдечно-съдово заболяване и че приемането на въпросното експериментално лекарство, което има кардиотоксичен ефект, би могло да влоши състоянието ѝ и косвено да доведе до смъртта ѝ. Съдът отбелязва, че обстоятелствата в настоящия случай надхвърлят обикновената медицинска небрежност. Съдът припомня, че в естеството на експерименталните лекарствени продукти е тяхното качество, ефикасност и безопасност да подлежат на съмнение (вж. *Hristozov and Others v. Bulgaria*, nos. 47039/11 and 358/12, § 120).

Клиничните изпитвания на такива продукти водят до присъщи рискове за здравето и живота на участниците в тях и като такива са форма на опасна дейност, която трябва да ангажира позитивното задължение на държавата да приема и прилага мерки, предназначени да гарантират безопасността на участващите в такива изпитания. Позитивното задължение по чл. 2 е приложимо към всяка дейност, независимо публична или не, в която правото на живот може да бъде застрашено (вж. *Vardosanidze v. Georgia*, no. 43881/10, § 53).

При потенциален риск за човешкия живот, трябва да са налице правила относно лицензирането, създаването, функционирането, сигурността и надзора на дейността, както и задължение всички заинтересовани лица да предприемат практически мерки за осигуряване на ефективна защита на гражданите, чийто живот може да бъде застрашен от присъщите рискове (вж. *Smiljanić v. Croatia*, no. 35983/14, § 67). Всеки път, когато държава предприема или организира опасни дейности, или ги разрешава, тя трябва да гарантира чрез система от правила и чрез достатъчен контрол, че рискът е намален до разумен минимум. Ако все пак възникне вреда, тя ще представлява нарушение на позитивните задължения на държавата само ако се дължи на недостатъчни разпоредби или недостатъчен контрол, но не и ако вредата е причинена от небрежно поведение на дадено лице или съчетаване на нещастни събития (вж. *Stoyanovi v. Bulgaria*, no. 42980/04, § 61).

В настоящия случай Съдът отбелязва, че предпазните мерки и процедурите, които трябва да се следват при организирането и провеждането на клинично изпитване, са установени в съответен законодателен акт и тяхното практическо прилагане е установено в съответен подзаконов акт. Съдът не открива никакви недостатъци в

тази уредба, които могат да доведат до нарушение на позитивните задължения на държавата по чл. 2 от Конвенцията.

Практическото прилагане на тази правна рамка обаче е под въпрос. Съдът отбелязва, че съответните протоколи изискват на участниците да бъде направен цялостен медицински преглед преди да бъдат допуснати до участие в процеса и че приемането им зависи от здравословното им състояние. От липсата на такава медицинската документация в досието на А.Т. изглежда, че такова изследване не е извършено преди да бъде допусната до клиничните изпитвания. Експертните доклади последователно удостоверяват липсата на каквато и да е информация относно наблюдение на здравословното състояние на А.Т. през целия период на двете клинични изпитвания. Първата електрокардиограма е направена едва след като А.Т. е изпаднала в кома. Релевантно е също, че след първоначалното изпитване А.Т. показва симптоми, които противоречат на участието ѝ във второ клинично изпитване. Въпреки това е поканена да участва, без да бъде надлежно прегледано здравословното ѝ състояние. Не е задача на Съда да спекулира дали сърдечно-съдовото заболяване, което вече е имала, е могло да бъде открито, ако е била подложена на цялостен медицински преглед. Въпреки това, имайки предвид какъв е залогът – живота на А.Т., Съдът намира за неприемливо тя да бъде допусната до участие в клиничните изпитвания в нарушение на правилата и гаранциите, създадени от националната система. На следващо място, Съдът приема, че въпреки че е налице формално дадено съгласие, А.Т. не е получила пълна информация, която би ѝ позволила да оцени потенциалните рискове в нейната конкретна ситуация и да направи информиран избор по отношение на участието си в някое от двете клинични изпитвания. Освен това Съдът отбелязва, че

А.Т. страдала от тежко психично заболяване в продължение на много години. Той счита, че с оглед на уязвимостта ѝ е било важно като психично болен пациент тя да се ползва с повишена защита, а участието ѝ в клиничното изпитване да бъде придружено от особено строги предпазни мерки, като се отчитат надлежно особеностите на психичното ѝ състояние и развитието му. От съществено значение е способността на пациентите да взимат решения да бъде обективно установена, за да се премахне риска те да са дали съгласието си без да са разбирали напълно какво включва то (срв. *Arskaya v. Ukraine*, по. 45076/05, §§ 87-90). Фактите по делото показват, че психичното състояние на А.Т. се е влошило по време на първото клинично изпитване. Една от проявите форми на това психично заболяване е разстройство на мисленето и трудности в общуването. Въпреки това в преписката няма доказателства, че при поканването ѝ да участва във второто клинично изпитване, лекарите са преценили надлежно дали А.Т. е в състояние да взема рационални решения. С оглед горното, уязвимостта на А.Т. и сериозните последици от такъв вид решения, Съдът намира, че практическото прилагане на съществуващата уредба е било недостатъчно и че съществуващите гаранции, осигуряващи информираното съгласие на участниците в клиничните изпитвания, не са били спазени. В резултат е налице нарушение на материалните позитивни задължения на държавата по чл. 2 от Конвенцията.

Относно процедурния аспект

81-87. Процедурното задължение на чл. 2 от Конвенцията в контекста на здравеопазването изисква държавите да създадат ефективна и независима съдебна система, така че да може причината за смъртта на пациент да бъде установена и отговорните лица да бъдат привлечени към отговорност. В някои изключителни случаи,

когато грешката надхвърля обикновена грешка или медицинска небрежност, да бъдат привлечени и към наказателна отговорност. Във всички други случаи, когато нарушаването на правото на живот или на лична неприкосновеност не е причинено умишлено, процедурното задължение не изисква непременно наказателноправна защита. Задължението ще бъде изпълнено, ако правната система предостави на жертвата гражданскоправно средство за защита, самостоятелно или заедно с наказателноправната защита, и съответно подходящо гражданско обезщетение. Могат да бъдат предвидени и дисциплинарни мерки.

В настоящия случай Съдът отбелязва, че опитите на жалбоподателката да образува дисциплинарно производство са били неуспешни, тъй като не са установени недостатъци в провеждането на клиничните изпитвания и лечението. Опитът на жалбоподателката да образува наказателно производство също се е оказал без резултат. В последното решение за отказ за образуване на наказателно производство компетентният следовател се е позовавал на писменото съгласие на А.Т. и фактът, че не са били установени пропуски в нейното интензивно лечение и в клиничните изпитвания, като приема и че не е налице пряка причинно-следствена връзка между участието в клиничните изпитвания и смъртта ѝ. Според Съда обаче националните власти не са взели предвид по-ранното клинично изпитване, заключенията на експертите, че липсва цялостен медицински преглед на А.Т. и наблюдение на нейното здраве по време на клиничните изпитвания. Съдът посочва още, че националните власти не са отчели и противопоказанията за участие на А.Т. във второто клинично изпитване.

Съдът припомня, че ролята на Съда не е да определя дали правоприлагащите органи правилно са приложили наказателното

право или дали отговорните лекари е трябвало да носят отговорност. Съдът преценя отговорността на държавата във връзка с Конвенцията. В тази връзка Съдът счита, че за оценката на делото е уместно да се провери дали въпросните клинични изпитвания са били извършени в съответствие със съответната правна рамка и по-специално дали са били спазени въведените предпазни мерки (срв. *Ioniță*, цитирано по-горе, § 88). При липсата на такава оценка от страна на властите, въпросното средство за защита не може да се каже, че е било ефективно.

Накрая Съдът отбелязва, че жалбоподателката никога не е предявила граждански иск срещу съответните здравни специалисти или институцията. Правителството също не твърди, че тя е могла ефективно да предяви своето оплакване извън рамките на наказателното и дисциплинарното производство (срв. *Bilbija and Blažević v. Croatia*, no. 62870/13, § 104). Поради това не е ясно дали тя е имала на разположение такова средство и ако е така, дали би постигнала резултата, търсен от чл. 2 от Конвенцията, чрез установяване на обстоятелствата около смъртта на дъщеря ѝ, търсене на отговорност на отговорните лица и осигуряване на подходящо обезщетение. Въз основа на горните съображения Съдът заключава, че ответната държавата не е изпълнила своите материални и процедурни задължения по чл. 2 от Конвенцията, като не е осигурила ефективно прилагане и функциониране на правната уредба с оглед защитата на правото на живот на дъщерята на жалбоподателката, психично болно и поради това уязвимо лице, в контекста на клиничните изпитвания на експериментални лекарствени продукти, както и не е предоставила адекватен съдебен отговор в тази връзка.

По делото съдия Serghides е изразил особено мнение.

3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Правото на достъп до съд предполага, че лицето, чиито граждански права и задължения са засегнати, може да заведе дело пред съд пряко и самостоятелно. Приложимото законодателство и начинът, по който то е било приложено от българските съдилища, не са предоставили на КТБ, чрез надлежно представителство, ясна и практическа възможност да потърси и получи надлежен съдебен контрол на отнемането на лиценза ѝ. По този начин положението на КТБ на практика е било същото като това на банките жалбоподатели по делата „Капитал Банк“ АД (*CapitalBank AD v. Bulgaria*, no. 49429/99, §§ 98-116) и „Международна банка за търговия и развитие“ АД и други (*International Bank for Commerce and Development AD and Others v. Bulgaria*, no. 7031/05, § 116), въпреки че законната забрана за съдебен контрол на решенията на БНБ за отнемане на лиценза на банка е била премахната през 2007 г. Следователно е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.

Въпреки че на двамата най-големи акционери на КТБ е разрешено да встъпят в производството, както е възможно съгласно българското право от 2007 г., тяхното участие само

по себе си не може да поправи липсата на подходящо представителство на КТБ, тъй като те са просто трета страна и съгласно приложимото законодателство нямат правна възможност да обжалват първоинстанционното решение Освен това не е видно интересите им като акционери в КТБ и тези на самата КТБ да съвпадат напълно.

По този начин КТБ е представлявана изключително от лица, зависими от противната страна, а именно БНБ, и е в невъзможност да изложи надлежно своята позиция и да защити интересите си, така както е считала за правилно. Налице нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията и в това отношение.

Решение по делото [Korporativna Targovska Banka AD v. Bulgaria \(nos. 46564/15 and 68140/16\)](#)

4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Гарантирането на поверителността на медицинска информация е от фундаментално значение за възможността на човек да се ползва от правото си на личен и семеен живот и е основополагащ принцип в правните системи на държавите. Липсата на подходящи гаранции за предотвратяване на всяко такова разкриване на лични здравни данни представлява нарушение на чл. 8.

Решение по делото [Y. G. v. Russia \(no. 8647/12\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е ХИВ-позитивен и страда от хепатит, като е регистриран в Московския център за превенция и контрол на СПИН. През февруари 2011 г. негов познат го информирал, че е закупил от пазар в Москва база данни, в която се съдържала информация за здравословното състояние на жалбоподателя. За да се увери в истинността на това, жалбоподателят закупил от същия пазар компактдиск, съдържащ база данни. На първата страница на базата данни било записано „ЗИЦ Москва 02.2007“. Според жалбоподателят абривиатурата означавала „Информационен център на Московския департамент на вътрешните работи“. В данните на файла било посочено, че авторските права принадлежали на дружество С.И. В базата данни се съдържали данни за стотици хиляди граждани, живеещи в Москва. Била посочена информация за 281 души с ХИВ,

30 страдащи от СПИН и 750 болни от хепатит. Жалбоподателят бил регистриран под № 308812 в базата данни, където били посочени трите му имена, дата и място на раждане, адрес, националността му и данни за негови присъди за хулиганство, кражба и притежание на наркотици. В секция „бележки“ било отразено, че жалбоподателят бил хулиган, крадец и наркозависим, който бил болен от СПИН и хепатит.

На 3 март 2011 г. жалбоподателят поискал от Информационния център да премахне от базата си данни информацията, че той бил болен от СПИН като невярна, както и да премахне данните за хепатит, тъй като не бил дал съгласието си за използването на тази информация. В отговор му било заявено, че в базата данни на министерството не се съдържала информация за здравния му статус, както и че Информационният център нямал нищо общо със закупената от него база данни. На 18 април 2011 г. жалбоподателят подал сигнал до Разследващия комитет на Руската федерация. Твърдял, че разкриването и продажбата на база данни, съдържаща лична информация, нарушавало няколко разпоредби на Наказателния кодекс. Сигналът бил изпратен по компетентност на районна прокуратура. На 1 юни 2011 г. прокурорът приел, че не са налице данни, че служители на министерството били осъществили престъпни деяния, поради което не следвало да бъде образувано разследване. Относно оплакванията за свободна продажба на лични данни,

прокурорът решил, че районът на пазара не попадал в неговата териториална компетентност. Отказът за образуване на разследване бил потвърден и от Московския градски съд на 8 август 2011 г.

Същевременно, през юли 2013 г., жалбоподателят успял да закупи от същия пазар нов диск, съдържащ сходна информация, включително и такава за него самия. Също така той научил, че през 1999 г. в рамките на разследване срещу него, били изискани медицинските му данни от разследващите органи. Жалбоподателят представил пред съда извадки от публикации в медиите, в които се разказвало за извършени акции на Федералната служба за сигурност срещу незаконна продажба на лични данни, включително и на въпросния пазар.

Решението

Относно оплакването за нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Жалбоподателят се оплаква, че властите са нарушили чл. 8 и чл. 13 от Конвенцията, като незаконно са събирали и съхранявали данни за здравословното му състояние, както и че не са осигурили поверителността им и не са провели ефективно разследване след разкриването им.

По допустимостта на жалбата:

33-34. Съдът решава да разгледа оплакванията на жалбоподателя единствено по чл. 8. Приема ги за допустими, като припомня, че личните медицински данни попадат в обхвата на понятието личен живот по смисъла на чл. 8.

35-39. Жалбоподателят твърди, че базата данни, която е закупил е принадлежала на Министерството на вътрешните работи (МВР). Именно то е разполагало с данни за съдебното му минало, както и с данни за здравословното му състояние, получени в рамките на разследването срещу него. Правителството заявява, че никога не е

използвало подобна база данни и че МВР не е събиращо данни за здравословното състояние на гражданите. Оспорва, че държавните власти са конфискували сходни бази данни на посочения пазар.

40-43. Съдът отбелязва, че основната цел на чл. 8 е да защитава гражданите от произволна намеса на властите в техния личен и семеен живот. Когато се касае за негативно задължение, Съдът следва да прецени дали намесата е законна, преследва ли легитимна цел и необходима ли е в едно демократично общество. Наред с тези задължения е възможно наличието и на позитивни такива за държавите. Включително и такива, насочени към зачитане на личния живот в отношенията между гражданите. Подчертава, че поначало държавите имат свобода да избират националните мерки за защита. Все пак, когато става въпрос за ефективното възпиране на тежки деяния, при които са застрашени основни ценности и съществени аспекти на личния живот, е необходимо да се създадат ефективни наказателноправни мерки.

44-45. Защитата на медицинска информация е от фундаментално значение за възможността на човек да се ползва от гарантираното му право на личен и семеен живот. Съдът приема, че зачитането на поверителността на медицинската информация е основополагащ принцип в правните системи на държавите. Същото е важно и за запазване доверието в медицинската професия и здравните услуги. Вътрешното право трябва да предоставя подходящи гаранции за предотвратяване на всяко такова съобщаване или разкриване на лични здравни данни, което може да е несъвместимо с чл. 8. С още по-голяма сила това важи за лица, страдащи от ХИВ. Разкриването на такива данни може да повлияе драматично на личния и семейния живот, както и на социалното и трудовото положение на лицето; би могло също да

откаже страдащи от ХИВ да потърсят лечение.

46-48. Съдът отбелязва, че голяма част от данните в закупената база данни са достъпни единствено за държавните власти. Приема, че няма друго обяснение освен това, че държавните органи, които са имали достъп до въпросните данни, не са успели да предотвратят нарушаването на поверителността им, в резултат на което тези данни са станали публично достъпни. Съдът многократно е изтъквал нуждата от предприемането на превантивни мерки, когато се касае за изтичане на медицинска информация. Поради това приема, че държавните органи са нарушили поверителността на медицинските данни на жалбоподателя.

49-53. Съдът подчертава, че жалбоподателят е следвало да получи подкрепа от държавата за разкриването на разпространителите на личните му данни, предвид мащаба на деянието. Въпреки това разследващи органи и съдилищата неколкократно заявяват, че не са налице основания за извършване на разследване. Предвид гореизложеното Съдът намира, че властите не са изпълнили позитивното си задължение да осигурят адекватна защита на правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот. Следователно в това отношение е налице нарушение на член 8 от Конвенцията.

В случаи на твърдяна лекарска небрежност, когато са налични различни правни средства за защита, както граждански, така и наказателни, Съдът трябва да провери дали при конкретните обстоятелства по делото вътрешната правна система като цяло е предоставила възможност за подходящо разглеждане на въпроса.

Макар в случаите на обикновена медицинска небрежност упражняването на гражданскоправно средство за защита да е за предпочитане, наказателноправният път, ако в крайна сметка бъде признат за ефективен, може да бъде достатъчен за изпълнение на процедурното задължение на държавите по член 2 и член 8.

Макар нормативната уредба да е позволявала избор между няколко процедури, в случая на жалбоподателката различните правни средства, които тя е използвала, са довели до различни резултати. Правният механизъм се е оказал бавен и тромав и не е бил ефективен в степента, изисквана от практика на Съда. Следователно е налице нарушение на член 8 от Конвенцията.

Решение по делото [Tusă c. Roumanie \(no.21854/18\)](#)

Фактите: През 2008 г. жалбоподателката направила консултация с онколог във връзка с бучка, която открила в лявата си гърда. По съвет на онколога тя провела и химиотерапия, в резултат на която подозрителната бучка изчезнала. Въпреки това онкологът я посъветвал да се подложи на операция. По-късно през същата година хирург отстранил лявата гърда на жалбоподателката заедно с част от околните мускули и лимфни възли.

През 2010 г. жалбоподателката посетила ендокринолог, който преглеждайки медицинската ѝ документация, изразил съмнения относно поставената диагноза. Последвалите допълнителни изследвания на тъканите, взети след операцията, показали, че жалбоподателката страдала от

доброкачествено заболяване на гърдата, а не от рак.

Считайки, че станала жертва на медицинска небрежност, жалбоподателката използвала различните средства за защита, които предвиждало румънското законодателство. През 2010 г. тя подаде жалба до прокурора срещу двамата лекари (онколог и хирург) за нанасяне на телесна повреда. През юли 2014 г. прокуратурата прекратила производството, след като заключила, че операцията била извършена правилно, независимо че решението за извършването ѝ било обусловено от погрешна диагноза. Според прокурора поведението на онколога представлявало лекарска небрежност, но наказателното преследване срещу него било погасено по давност. По отношение на хирурга, прокурорът заключил, че неговите действия били правилни с оглед поставената диагноза, спрямо която следвало да се зачете презумпцията за точност на диагноза, поставена от специалист.

Жалбоподателката иницирала и гражданско производство срещу двамата лекари по реда на специалния Закон № 95/2006. Съдът обаче установил, че онкологът не е пренебрегнал приложимите професионални правила и е действал с грижата и предпазливостта, изисквани от професията, доколкото съществувала несигурност относно това дали била допусната диагностична грешка. Спрямо хирурга съдът заключил, че той не е проявил медицинска небрежност и че не е имало професионален стандарт, който да го задължавало да преразгледа диагнозата на онколога.

През 2013 г. жалбоподателката завела и иск по общото деликтно право, който до разглеждане на жалбата пред ЕСПЧ бил висящ пред националните съдилища.

Накрая срещу двамата лекари било образувано и дисциплинарно производство,

което установило, че онкологът не е спазил приложимите стандарти за професионално поведение. Спрямо хирурга производството било прекратено, тъй като междуременно той починал.

Решението

67-71 Жалбоподателката се оплаква от последиците върху личния и семейния ѝ живот от операцията, която е претърпяла, и производствата пред националните съдилища. Тя се позовава на членове 2, 6 и 8 от Конвенцията. Съдът намира за уместно да разгледа оплакванията само по чл.8, който налага позитивни задължения на държавата за защита на здравето на лицата (*Jurica c. Croatie*, no. 30376/13, § 84).

Правителството повдига възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, доколкото производството по деликтния иск на жалбоподателката е все още висящо пред националния съд. Според жалбоподателката рискът искът ѝ да бъде отхвърлен е значителен, предвид изхода от производството по реда на Закона № 95/2006. ЕСПЧ решава, че този въпрос е тясно свързан с основателността на оплакването, че държавата не е спазила процедурните си задължения по чл. 8, и решава да го присъедини към разглеждането по същество, като обявява жалбата за допустима.

72-80 Жалбоподателката твърди, че безуспешно е използвала всички средства за защита, налични по вътрешното право. Според нея наличието на множество средства за защита затруднява значително жертвите, тъй като процедурите са тромави и неефективни. Правителството счита, че вътрешното право предоставя редица средства за правна защита, които са позволили на жалбоподателката да предяви своите твърдения за медицинска небрежност пред националните съдилища. Тази нормативна уредба е била пълна и

адекватна и жалбоподателката е получила ефективно разследване, което отговаря на изискванията на чл. 8.

81-87 На първо място, Съдът уточнява, че оплакванията на жалбоподателката не повдигат проблеми в материалноправния аспект на чл. 8 (вж. *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal* [GC], no. 56080/13, §§ 186-196). Съответно ЕСПЧ ще ги разгледа единствено от гледна точка на процедурния аспект на чл. 8.

Съдът припомня, че съгласно установената му съдебна практика, дори ако правото на здраве не фигурира като такова сред правата, гарантирани от Конвенцията и протоколите към нея, държавите имат, успоредно с позитивните си задължения по чл. 2 от Конвенцията, позитивни задължения по чл. 8, които се състоят, от една страна, да въведат разпоредби, изискващи от държавните и частните болници да приемат подходящи мерки за защита на физическата неприкосновеност на своите пациенти, и от друга страна, да осигурят на жертвите на медицинска небрежност процедура, позволяваща им да получат, когато е необходимо, обезщетение за нанесените им телесни повреди (вж. *Jurica*, цитирано по-горе, § 84). Той също така посочва, че задълженията по чл. 8 от Конвенцията до голяма степен съвпадат с тези по чл. 2 (вж. *Vilela et autres c. Portugal*, no 63687/14, § 73 in fine).

Ако нарушението на правото на живот или на физическа неприкосновеност не е било умишлено, тоест ако твърдяната нарушение не надхвърля обикновена медицинска грешка или небрежност, процесуалното задължение не изисква непременно наказателноправно средство за защита; а това задължение е изпълнено, ако правната система предоставя на жертвите гражданскоправно средство за защита, самостоятелно или в комбинация с наказателноправно средство за защита, което дава възможност да се установи

отговорността на съответните лекари и да се получи подходящо обезщетение (вж. за член 2 *Lopes de Sousa Fernandes*, цитирано по -горе §§ 137 и 215; а за член 8 *Mehmet Ulusoy et autres c. Turquie*, no 54969/09, § 91). Когато са налични различни средства за защита, както граждански, така и наказателни, Съдът трябва да разгледа дали при конкретните обстоятелства по делото вътрешният правен ред като цяло е позволявал да се разгледа проблемът по подходящ начин (вж. цитираното по-горе решение *Lopes de Sousa Fernandes*, § 225). В тази връзка Съдът повтаря, че в случаи на обикновена медицинска небрежност упражняването на гражданскоправно средство за защита е за предпочитане, но че наказателноправният път, ако в крайна сметка бъде признат за ефективен, може да е достатъчен за изпълнение на въпросното процедурно задължение (вж. *Scripnic c. République de Moldova*, no. 63789/13, § 31, и цитираните в него дела). Пострадалото лице може да се възползва от едно или повече налични правни средства за защита, включително наказателно производство, с тази разлика, че органите не са непременно задължени да започнат разследване по своя инициатива. Ето защо процедурните задължения могат да се проявят едва когато засегнатите лица започнат такова наказателно производство. Процедурното задължение, произтичащо от чл. 2 и 8 от Конвенцията, не може да бъде изпълнено, ако механизмите за защита, предвидени във вътрешното право, съществуват само на теория: преди всичко те трябва да действат ефективно на практика, което предполага делото да бъде разгледано бързо и без ненужно забавяне (*Calvelli and Ciglio v. Italy* [GC], no. 32967/96, § 53, *Šilih v. Slovenia* [GC], no. 71463/01, § 195).

Процедурното задължение е задължение не за резултат, а за средство. Следователно самият факт, че производствата, свързани с медицинска небрежност, не са довели до благоприятен резултат за засегнатото лице,

сам по себе си не означава, че ответната държава не е изпълнила позитивното си задължение по чл. 2 и чл.8 от Конвенцията (*E.M. et autres c. Roumanie (déc.)*, no 20192/07, § 50).

88-92 . Особеност на този случай е, че жалбоподателката е избрала да използва всички средства за защита, с които е разполагала по силата на вътрешното право, включително деликтен иск, който все още е висящ пред националните власти. В тази връзка ЕСПЧ припомня, че съгласно по-новата си практика (вж. *Lopes de Sousa Fernandes*, цитирано по-горе, §§ 138 и 235) при твърдения за медицинска небрежност гражданският иск за обезщетение по принцип е най-подходящото средство за защита.

На следващо място, Съдът трябва да прецени дали при конкретните обстоятелства на настоящата жалба всички процедури, предвидени във вътрешното право, са позволили делото на жалбоподателката да бъде разгледано по подходящ начин (вж. цитираното по-горе *Lopes de Sousa Fernandes*, § 225). След това той ще разгледа начина, по който са проведени наказателното производство, производството за установяване на отговорността на лекарите и дисциплинарното производство.

По отношение на наказателното производство

93-99 Съдът посочва, че наказателното производство е разчитало в голяма степен на медицински експертизи, които се били изготвени от съдебномедицински институти, които функционират на йерархичен принцип. Съдът отбелязва, че в първоначалната експертиза от април 2013 г. се е заключавало, че лекарите са действали неправилно и че жалбоподателката е претърпяла значителни козметични увреждания. По-късно, през август 2013 и април 2014 г., експертите са заключили, че

лекарите не са допуснали грешка. Въпреки че прокуратурата се е опитала да изясни обстоятелствата и в крайна сметка установява, че единствено само онкологът е допуснал медицинска грешка, производството е прекратено поради изтичане на давностни срок за наказателно преследване. В тази връзка ЕСПЧ отбелязва бавността, с която е бил изготвена първоначалната експертиза – близо три години след образуване на производството.

Съдът също така припомня, че забавянето на провеждането на наказателно разследване, колкото и сложно да е то, може да подкопае неговата ефективност (вж. в този смисъл *Roşioru v. Romania*, no. 37554/06, § 76). Наред с това по въпроси, свързани с медицинска небрежност, ответното правителство е длъжно да представи убедителни и правдоподобни обяснения за забавянията и продължителността на вътрешното производство (вж. *Vilela et autres c. Portugal*, no 63687/14, §§ 76 и 87), което то не е направило в настоящия случай, като тези фактори са повлияли на ефективността на наказателното производство.

По отношение на производствата за установяване на отговорността на лекарите – за лекарска небрежност по реда на Закон № 95/2006 и за неправомерно увреждане

100-108 Според румънското право лице, което твърди, че е станало жертва на медицинска небрежност, има три възможност за търсене на отговорност: 1) да сезира специалната комисия по реда на Закон № 95/2006, чието решение може след това да бъде обжалвано пред съд; 2) директно да сезира съда въз основа на Закон № 95/2006; и 3) да предяви иск до общия граждански съд въз основа на разпоредбите на Гражданския кодекс, уреждащи деликтната отговорност. По реда на Закон № 95/2006 съдилищата не могат да

разглеждат искове за обезщетение за вреди, претърпени от медицинска небрежност. Такъв иск може да се предяви само по реда на деликтната отговорност. Според ЕСПЧ този механизъм, макар и да има предимството да дава на засегнатото лице възможност да избере измежду различни средства за защита, изглежда тромав и неминуемо отнема време. Възможно е също така да възникнат проблеми, ако заинтересованото лице използва всички правни способности, с които разполага съгласно законодателството.

В случая на жалбоподателката жалбата, подадена до специалната комисия по реда на Закон № 95/2006, е довела до две отделни производства в резултат на оспорванията, подадени от двамата лекари. Деликтното производство, което все още е висящо, е продължило повече от девет години, а производството по Закон № 95/2006 - седем. Според ЕСПЧ е възможно жалбоподателката да е допринесла по някакъв начин за забавянето, като е решила да се възползва от всички процесуални възможности, които са ѝ предоставени от вътрешното право, тъй като е било постановено спиране, докато наказателното дело е било висящо. Но не е имало други фактори, които да оправдаят бавното протичане на двете производства. Съдът също така намира за проблемно, че в производството, основано на Закон № 95/2006, съдилищата са стигнали до различни заключения от тези, направени в другите производства - наказателно и дисциплинарно - в частите им, свързани с въпроса за отговорността на онколога, и особено липсата на усилие от страна на властите да обяснят и оправдаят това разминаване. Поради това ЕСПЧ заключава, че производството по Закон № 95/2006 не е било в състояние да изясни дали е било налице медицинска небрежност или не.

Освен това ЕСПЧ посочва, че и в двете производства по Закон № 95/2006 апелативните съдилища са стигнали до извода, че лекарите не са проявили медицинска небрежност, което подкрепяло тезата на жалбоподателката, че деликтният иск имал малки изгледи за успех. Правителството също така не твърдяло, че искът за непозволено увреждане може да даде възможност за ново разглеждане по същество на въпроса за гражданската отговорност на двамата лекари. Съдът е на мнение, че евентуално решение в полза на жалбоподателката по висящото гражданско производство не би повлияло на изводите му, тъй като въпросът, на който трябва да отговори, е дали през четиринадесетте години откакто жалбоподателката се е консултирала с лекар и е била оперирана, всички налични процесуални възможности са ѝ дали подходящ отговор на нейния случай. ЕСПЧ заключава, че бавният и тромав правен механизъм на двете процедури не е довел до изясняване на фактическите обстоятелства, свързани с поставянето на диагнозата или с целесъобразността на последвалата операция.

По отношение на дисциплинарното производство

109-112 Съдът отбелязва, че дисциплинарният апелативен съвет на Румънския медицински съвет е разгледал въпроса дали онкологът е извършил дисциплинарно нарушение и е предприел дисциплинарни мерки срещу него. Производството обаче е продължило дълго - 10 години, а дисциплинарният съвет е трябвало да прекрати производството срещу хирурга, който междувременно е починал.

Освен това дисциплинарната процедура се е отнасяла единствено до това да се установи дали е извършено дисциплинарно нарушение и не е предвиждала възможност за жертвата да получи обезщетение за

претърпените вреди. Такова обезщетение можело да бъде поискано само чрез отделен граждански иск. И макар дисциплинарното производство да е успяло да изясни дали един от лекарите е извършил дисциплинарно нарушение, предвид естеството и продължителността му, производството е имало ограничения, които са повлияли на неговата ефективност.

Заключение

113-114 В заключение Съдът намира, че макар нормативната уредба в Румъния да позволява избор между няколко процедури, в случая на жалбоподателката, различните производства, които тя е завела, са довели до различни резултати. Правният механизъм се е оказал бавен и тромав. Съдилищата е трябвало да спират производствата, докато другите производства са били висящи, което е довело до изтичане на давността за наказателно преследване и до прекратяване на дисциплинарното производство поради смъртта на хирурга. Въпреки че жалбоподателката е избрала да се възползва от всички налични средства, с които разполага по силата на нормативната уредба, Съдът не може да я критикува за това. Според Съда е разбираемо, че жалбоподателката е искала изясняване на фактическото положение и обезщетение за вредите, които е смятала, че е претърпяла. Въпреки това производството за непозволено увреждане, единственото производство, което теоретично би могло да ѝ осигури обезщетение, все още е висящо, повече от девет години след като жалбоподателката е завела дело в съда и четиринадесет години след медицинската консултация и операцията, на която се е подложила. Съдът стига до заключението, че правният механизъм, установен от вътрешното право, в настоящия случай не е бил ефективен в степента, в която предполага неговата съдебна практика.

Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Наказателно разследване, образувано по жалба на жалбоподателка за извършен сексуален тормоз на работното място от нейния ръководител, страда от толкова съществени недостатъци, че води до нарушение на позитивните задължения на държавата по член 8. Показанията на жалбоподателката не са били взети предвид като относими доказателства, тъй като в националните решения липсва оценка на тяхната последователност и достоверност, нито са били разгледани в специфични контекст на деянията, свързани със сексуален тормоз. Жалбоподателката не е била и предпазена от повторна виктимизация. Налице нарушение на член 8 от ЕКПЧ.

Решение по делото [C. v. Romania \(no. 47358/20\)](#)

Фактите: Жалбоподателката работела в дружество, което предоставяло услуги за почистване. През 2014 г. била назначена да работи на гара Тимишоара – Изток, собственост на румънската държавна железница. През ноември 2017 г. тя подала жалба в прокуратурата срещу началника на гарата (К.П.), за когото твърдяла, че в продължение на 2 години извършвал сексуален тормоз спрямо нея. След проведено разследване прокуратурата прекратила делото с мотива, че извършените действия не съставлявали престъпление. Това решение било потвърдено от по-горестоящия прокурор. Впоследствие актът на прокуратурата бил потвърден с решение на компетентния районен съд от 11 юни 2020 г. В решението

си съдът намерил за установено, че К.П. бил поискал извършването на сексуални действия от жалбоподателката, но приел, че в резултат на това тя не се е почувствала застрашена или унижена – елементи, които били включени в състава на престъплението според румънското законодателство.

Решението

48-55. Жалбоподателката се оплаква, че начинът, по който прокуратурата и съдилищата, са реагирали и разгледали унижителната и неловка ситуация, в която е била поставена, я е лишил от справедливо разрешаване на оплакванията и се е отразил неблагоприятно върху здравето ѝ, личния и професионалния ѝ живот. Тя се позовава на чл. 6 от Конвенцията.

Съдът намира, че оплакването следва да бъде разгледано по чл. 8 от ЕКПЧ. Той припомня, че понятието личен живот е широко и не може да бъде дадена изчерпателна дефиниция. Включва физическата и психологическата неприкосновеност на индивида и се разпростира върху други ценности като благополучие и достойнство, развитие на личността и отношенията с другите. Тялото на човек е интимен аспект от личния живот. За да бъде приложим чл. 8 от ЕКПЧ, атаката срещу лицето трябва да достига определено ниво на сериозност и да бъде извършено по начин, който накърнява упражняването на правото на зачитане на личния живот. В настоящия случай жалбоподателката пострадала в резултат на поведението на К.П. и се оплакала на властите. Тя докладвала за случилия се сексуален тормоз в продължение на две години. Фактите по делото засягат психическата неприкосновеност и сексуален живот на жалбоподателката, които попадат в сферата на личния живот. Предвид тежестта на въпросните действия и залогът за жалбоподателката, която твърди посегателства върху нейната сексуална неприкосновеност, Съдът намира, че прагът

за приложимост на чл. 8 е достигнат и оплакването следва да бъде обявено за допустимо.

56-60. Жалбоподателката описала невероятното унижение, страх и ниско самочувствие, което изпитвала, докато К.П. упражнявал сексуален тормоз спрямо нея на работното ѝ място в продължение на две години и емоционалното насилие, което достигнало своя връх с уволняването ѝ от работа. К.П. излъгал, че между тях имало полов акт и наговорил негативни неща за нея пред прокурора, за да оправдае поведението си. Националните съдилища не взели предвид доказателствата, които тя представила за претърпения тормоз.

Според правителството властите предприели всички необходими мерки, за да изпълнят позитивните си задължения. Жалбоподателката е могла да сигнализира на властите за случилото си и да участва в състезателно производство, в което да представи доказателства и аргументи за претърпения сексуален тормоз. Като жертва получила специална защита по време на производствата, като не се срещала с К.П. и не трябвало да представя доказателства, че претърпяла унижение. Проведеното наказателно производство било ефективно, въпреки че не завършило с осъдителна присъда. Макар показанията ѝ да били достатъчни, те трябвало да бъдат подкрепени от други доказателства. Доказателствата не подкрепяли тезата на жалбоподателката, че преживяла психическо насилие и унижение. Решенията на прокуратурата и съда били подробно мотивирани.

61-66. Съдът припомня, че по отношение на чл. 8 от ЕКПЧ могат да съществуват допълнителни позитивни задължения, присъщи на ефективното зачитане на личния живот, които могат да включват приемането на мерки в сферата на отношенията на индивидите помежду им. Личният живот включва физическата и

психическата неприкосновеност на индивида. Държавите имат задължението да защитават физическата и психическата неприкосновеност на лицата и поради това трябва да поддържат и прилагат адекватна правна рамка за защита срещу актове на насилие, включително тормоз на работното място. При нарушаване на физическата неприкосновеност закрилата следва да се установи чрез ефективни наказателноправни мерки. При нарушаване на физическия интегритет на едно лице от друго лице, Конвенцията не изисква непременно наказателно преследване на нападателя с помощта на държавата, за да се гарантират правата на жалбоподателя по Конвенцията. В такива случаи вътрешното право може да предоставя на пострадалия възможността да се конституира като частен тъжител и сам да повдигне обвинение пред съда срещу лицето, което е нарушило неговата неприкосновеност, или да изпълнява функция по обвинение, заедно с прокурора. При по-леки случаи, когато се нарушава психическия интегритет на лицето, правната уредба, осигуряваща средства за защита, може да се състои от гражданскоправни средства. Държавите имат широка свобода на преценка що се отнася до позитивните задължения на основание на чл. 8 от Конвенцията. Наказателното производство следва да бъде организирано по такъв начин, че да не застрашава неоправдано живота, свободата или сигурността на свидетелите, и по-специално на жертвите, призовани да дадат показания, или техните интереси, попадащи като цяло в обхвата на чл. 8 от Конвенцията.

67-72. Фактите по делото попадат в категория действия, които не е задължително да са криминализирани, за да има ефективна правна рамка за защита срещу тях. Жалбоподателката първо споделила на ръководителя си за тормоза, който представил случая пред работодателя на К.П. – железопътната компания.

Железопътната компания е държавна и поради това, действията ѝ могат да ангажират отговорността на държавата. Работодателят не направил много по отношение на обвиненията за сексуален тормоз вътре в компанията. Ръководителят на отдела за безопасност на пътниците, У. Ц., който знаел и изслушал двете страни, отказал на жалбоподателката да предприемат действия и я инструктирал да подаде жалба в полицията. Жалбоподателката трябвало да се срещне с К.П. в офиса на У.Ц. без предварително да бъде уведомена. Няма данни, че У.Ц. я насочил към друго лице, което да предприеме действия по твърденията ѝ за сексуален тормоз или че сам уведомил компетентното звено за справяне с тормоз. Няма данни за проведено вътрешно разследване. Не може да се прецени дали на ниво работодател са били въведени механизми за справяне със сексуален тормоз. Това само по себе си може да противоречи на чл. 8 Конвенцията.

Директива 2006/54/ЕО¹ недвусмислено осъжда сексуалния тормоз и призовава държавите да предприемат превантивни мерки срещу него. В резолюцията си от 26 октомври 2017 г.² Европейският парламент приема, че тормозът на работното място е въпрос в сферата на здравословни и безопасни условия на труд и следва да се третира и предотвратява като такъв, и призовава за допълнителни мерки за ефективно предотвратяване и прекратяване на сексуалния тормоз на работното място и на други места. Въпреки това основното оплакване на жалбоподателката е насочено към действията на прокуратурата и съдилищата спрямо твърденията за преживяния сексуален тормоз.

¹Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 година за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (преработена)

²Резолюция на Европейския парламент от 26 октомври 2017 г. относно борбата срещу сексуалния тормоз и сексуалната злоупотреба в ЕС (2017/2897(RSP))

73-88. Вътрешното право на Румъния криминализира сексуалния тормоз на работното място. Правото на зачитане на репутацията и достойнството е защитено от чл. 72 от Гражданския кодекс, а нарушаването на правата на друго лице може да бъде предмет на граждански иск за обезщетение, съгласно чл. 1349 от Гражданския кодекс. Наказателно разследване съставлява ефективно вътрешно средство за защита при оплаквания, свързани с предполагаемо нарушение на правото на личен живот, което се наказва от вътрешното право (вж., *mutatis mutandis*, *Association ACCEPT and Others v. Romania*, no. 19237/16, § 81). Полицията и прокурорът смятали, че образуването на наказателно разследване било необходимо. В националното законодателство сексуалният тормоз се счита за най-сериозната форма на тормоз, която се наказва по-строго от другите форми на тормоз, криминализирани от НК. Поради това жалбоподателката не е имала основание да се съмнява, че наказателното производство няма да бъде ефективно и да донесе справедливост. Ефективните наказателнопроцесуални средства могат да отговарят на процедурните изисквания на чл. 8 от Конвенцията. От жалбоподателката не е могло да се изисква да изпробва други средства за защита, като например гражданскоправни, които също били на разположение, но вероятно не биха имали по-голяма успеваемост.

Оценката на Съда дали по време на наказателното производство държавата защитила достатъчно правото на жалбоподателката на личен живот не зависи от това дали резултатът е бил благоприятен за последната. Разследването започнало бързо и прокуратурата и съдът потвърдили, че К.П. извършил твърдените действия срещу жалбоподателката. Въпреки това въпросните действия не отговаряли на състава на престъплението, за да съставляват сексуален тормоз. Така

приетите по делото решения установили или че извършителят не носил наказателна отговорност за твърдяното престъпление, или че жалбоподателката не се почувствала унижена от действията - елемент, който вътрешното право изисквало, за да е налице съставът на престъплението сексуален тормоз. Прокуратурата описала подробно представените доказателства, но не направила повече. Не разгледала изявленията на жалбоподателката като относими доказателства, тъй като не направила оценка на тяхната последователност и достоверност. Прокурорът не разгледал изявленията на жалбоподателката в специфичния контекст. Подобно на домашното насилие, случаите на сексуален тормоз не винаги излизат наяве, тъй като продължават да бъдат значително по-слабо докладвани - те често се случват в рамките на лични отношения и при закрити врати, което прави още по-трудно за жертвите да докажат претърпени тормоз. Тези пропуски не били отстранени нито от горестоящия прокурор, нито от районния съд. Решенията на националните власти не съдържали мотиви, които могли да обяснят начина, по който законът бил тълкуван и приложен към фактите по делото. Основната причина зад решенията на прокуратурата от и това на районният съд от 11 юни 2020 г. била липсата на претърпяно унижение от страна на жалбоподателката по време на актовете на тормоз. Органите не се опитали да поставят в специфичния контекст доказателствата за различните настроения на унилоост и веселост на жалбоподателката след срещите ѝ с К.П. Отбелязването на тези твърдения в решенията не било придружено от оценка на отношенията на власт и подчинение между двамата, нито на твърдените заплахите, отправяни към нея. Властите не предприели действия, за да установяват последиците от актовете на К.П. върху жалбоподателката. Органите са могли да назначат психологична експертиза на жалбоподателката с цел получаване на

специализиран анализ на нейните реакции след срещите ѝ с К.П. и да установят наличието на възможни психологически последици от твърдения тормоз, за да докажат, че претърпяла унижение и с оглед на това пострадала от престъплението сексуален тормоз. Също така разследващите органи са могли да изследват мотивите за евентуално набедяване на К.П. в престъплението сексуален тормоз. Решението на прокуратурата от октомври 2019 г. съдържащо детайлно описание на инсинуациите на К.П. относно личния живот на жалбоподателката и предполагаемите мотиви за нейните действия и обвинения. Твърденията на К.П. били безчувствени и неуважителни към жалбоподателката и спомогнали за нейното стигматизиране, поради това могат да се разглеждат като нарушение на правата ѝ, гарантирани от член 8 от Конвенцията. Проведената очна ставка между жалбоподателката и У.Ц. била проведена без обяснения от прокурора за нейната необходимост. Необходимостта от провеждането на очна ставка трябва да бъде внимателно преценена от властите, като достойнството и чувствителността на жертвата трябва да бъдат взети предвид и защитени.

По отношение на сексуалното насилие съществуват множество международни инструменти, сред които Европейската социална харта и Истанбулската конвенция, които изискват от договарящите се страни да бъдат предприети необходимите законодателни и други мерки за защита на правата и интересите на жертвите. Такива мерки включват защитата от повторна виктимизация. В настоящия случай властите не са успели да предпазят жалбоподателката от повторно

виктимизиране. След като на железопътната компания ѝ станали известни оплакванията за сексуален тормоз, жалбоподателката продължила да търпи преживения тормоз, докато не била принудена да напусне работното си място. Извършеното разследване от страна на властите имало толкова съществени пороци, че съставлява нарушение на позитивните задължения на държавата по чл. 8 от Конвенцията.

5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

При издаването на заповед за претърсването на дома на жалбоподателя и изземването на електронните му устройства, съдържащи цялата информация, събрана в хода на работата му на журналист, националният съд не извършил оценка на конкуриращите се интереси, не дал указания на разследващите органи да подхождат така, че личната и професионална информация на жалбоподателя, нямаща отношение към делото, да не бъде засегната, нито обосновал нуждата от претърсване на цялата информация на жалбоподателя. Претърсването и изземването били извършени в отсъствието на процесуални гаранции срещу намесата в правото на жалбоподателя като журналист да запази анонимността на източниците си и поради това „не били необходими в едно демократично общество“, за да изпълнят търсената законна цел. Съдът установява нарушение на член 10 от Конвенцията.

Решение по делото [Sergey Sorokin v. Russia \(no.52808/09\)](#)

Фактите: Жалбоподателят Сергей Сорокин е активист и журналист от Република Коми в Русия, който публикувал статии за местен новинарски сайт. През 2007 г. избухнал

скандал, в който началникът на отдел „Икономически престъпления“ в регионалното Министерство на вътрешните работи (МВР), подполковник Т., бил арестуван по подозрение в злоупотреба с власт. Той бил обвинен, че неофициално се сдобил с данни за телефонните комуникации на редица хора, включително на г-н З., тогавашен кмет на Сиктивкар и член на политическата партия „Единна Русия“. Случаят бил отразен в националните медии. По-късно било публикувано интервю на сайта на жалбоподателя с г-н Л., заместник-министър на регионалното МВР. Според г-н Л., г-н Т. подозирал за изтичане на оперативна информация и опитал да се сдобие с данни от телефонна комуникация, за да открие от кого изтичала информацията. Срещу г-н Л. било образувано наказателно производство за разкриване на информация за оперативни действия, която по закон се смятала за държавна тайна. Жалбоподателят бил разпитан като свидетел, но отказал да отговоря на въпроси. По-късно получил писмо от служител на Федерална служба по сигурността (ФСБ), в което се настоявало жалбоподателят да премахне интервюто си с г-н Л. от новинарския си сайт, да не публикува повече информация за оперативни действия и да предостави всички материали, свързани с интервюто. Г-н Сорокин отказал. През декември 2008 г. следовател от ФСБ поскал разрешение от съда за претърсване на апартамента на жалбоподателя. Районният съд одобрил

искането за претърсването и изземването на всички електронни устройства на жалбоподателя, съдържащи информация за интервюто с г-н Л. В същия ден полицията иззела системния блок на компютъра на жалбоподателя, четири твърди диска и една аудиокасета. Според жалбоподателя полицията не открила никаква информация, относима към разследването. Сорокин обжалвал заповедта и направил искане за декласифициране на делото и получаване на достъп до материалите до него. Информацията за оперативните действия били вече публични и затова не представлявали държавна тайна. Исканията на жалбоподателя били отхвърлени от Върховния съд. Наказателното производство срещу г-н Л. за издаването на държавна тайна било прекратено поради това, че извършеното не съставлявало престъпление.

Решението

24-31. Жалбоподателят твърди, че претърсването на апартамента му и изземването на електронните му устройства, които съдържали цялата събрана информация, необходима за упражняването на професията му, съставляват нарушение на чл. 10 от Конвенцията. Действията на властите не преследвали законна цел и не били необходими на едно демократично общество. Следствените действия били извършени във връзка с разследване на това дали г-н Л. бил издал държавна тайна за извършени оперативни действия от страна на кмета З. Тази информация била вече публикувана от други медии и не била отречена от правителството. Информация, която вече присъствала в публичното пространство, не можело да се счита за държавна тайна. Поради това наказателното производство срещу Л. и извършените претърсване и изземване срещу жалбоподателя не преследвали законна цел и били незаконни. Наказателното

производство срещу Л. било прекратено поради това, че не съставлявало престъпление. Истинската цел на тези действия срещу жалбоподателя била да бъде наказан, защото отказал да премахне интервюто от сайта си и да попречи на дейността му като журналист. Заповедта за претърсване на съда била прекалено обща и не ограничавала свободата на преценка на разследващия орган по време на извършване на действията. Поради това били иззети всички електронни устройства на жалбоподателя, съдържащи огромен обем от конфиденциална информация, несвързана с разследването срещу Л. Съдебният контрол на заповедта за претърсване и изземване бил повърхностен, като националните съдилища не извършили преценка за баланса на нуждата да се запази анонимността на журналистическите източници и нуждите на наказателното производство, защото вътрешното право не съдържало изисквания за извършването на такава оценка. Освен това жалбоподателят не разполагал с никакви процесуални гаранции с оглед на професията си на журналист. Въпреки Препоръка № R (2000) 7 на Комитета на министрите на Съвета на Европа националният закон не съдържал норми, осигуряващи процедурни гаранции за защита на поверителността на журналистическите източници.

32-36 Според правителството при разглеждане на искането на разследващ орган за издаване на заповед за изземване, съдията трябвало да провери дали тази молба отговаря на изискванията на наказателнопроцесуалния закон и дали има достатъчно основания да се смята, че на посочения адрес могат да бъдат открити предмети и документи, които са от значение за наказателното разследване. Съдията не трябвало да провери обстоятелствата на базата, на които било образувано наказателното производство. Домът на жалбоподателя бил претърсен поради две причини – бил отказал да

премахне интервюто от сайта си и съществувало възможност електронните устройства, с които записал интервюто, и други значими предмети да се намират в дома му. Претърсването нямало за цел да установи източниците на г-н Сорокин. Интервюто на жалбоподателя с г-н Л. и последващите му статии на тази тема били достъпни все още на сайта му. Следователно правото на жалбоподателя да публикува информация на теми, засягащи обществения интерес, не било нарушено.

37-49. След като обява жалбата за допустима, Съдът посочва, че претърсването на дома на жалбоподателя и изземването на електронните му устройства представляват намеса в упражняването на свободата му на изразяване на основание чл. 10 от Конвенцията (вж. *Avaz Zeynalov v. Azerbaijan*, nos. 37816/12 and 25260/14, § 98). Той припомня, че свободата на изразяване представлява една от основите на демократичното общество и гаранциите, които трябва да се предоставят на медиите, са от особено значение. Макар че медиите не трябва да преминават определените граници, не само имат задачата да разпространяват информация и идеи, обществото също има право да ги получава. Иначе медиите не биха могли да изпълняват жизненоважната си роля на „обществен страж“. Правото на журналистите да защитават източниците си е част от свободата „да получават и разпространяват информация и идеи без намесата на държавните органи“, защитена от чл. 10 от Конвенцията, и служи като една от нейните важни гаранции. То е крайъгълен камък на свободата на печата, без който източниците могат да бъдат възпрепятствани да помагат на медиите да информират обществеността по въпроси от обществен интерес. Ролята на медиите на обществен наблюдател може да бъде подкопана, а способността им да предоставят точна и надеждна информация може да бъде неблагоприятно засегната.

Намесата трябва да е оправдана с належаща нужда на обществения интерес.

Изразите „предписано от закона“ и „в съответствие със закона“ в чл. 8, чл. 10 и чл. 11 от Конвенцията изискват оспорваната мярка да има основание във вътрешното право и се отнасят до качеството на въпросния закон. Законът трябва да бъде едновременно адекватно достъпен и предвидим. В националното законодателство следва да има предвидени мерки за правна защита срещу произволни намеси от страна на държавните органи в правата, гарантирани от Конвенцията. Законодателството следва да предвижда достатъчно ясно рамките на правната преценка, предоставена на компетентните органи, и начина на нейното упражняване. Заповедите за разкриване на източници могат да имат вредно въздействие върху източника, чиято самоличност може да бъде разкрита, и върху медията, чиято репутация може да бъде негативно засегната пред бъдещи потенциални източници на информация, както и върху членовете на обществото, които имат интерес да получават информация, предадена чрез анонимни източници. Заповедта за претърсване и изземване е по-драстична мярка от заповедта за разкриване на самоличността на източника, тъй като разследващите имат достъп до цялата документация, съхранявана от медията.

На първо място сред процесуалните гаранции е упражняването на контрол върху заповедта за претърсване и изземване от съдия или друг независим и безпристрастен орган. Органът следва да е отделен от изпълнителната власт, натоварен с правомощието да определи дали съществува обществена нужда, която надделява над принципа за защита на журналистическите източници и да предотврати ненужния достъп до информация, която може да разкрие самоличността на източниците на медията.

Независимият контрол, осъществен преди предоставянето на достъп и използването на материали, следва да е достатъчен, за да се определи дали съществува въпрос за конфиденциалност и дали публичният интерес надделява. Упражняването на независим контрол след изземването на подобни материали може да накърни естеството на правото на конфиденциалност. Съдията трябва да е в такава позиция, която позволява извършване на претегляне на потенциалните рискове и интереси преди нарушаването на конфиденциалността на материалите, така че аргументите на органите, които искат оповестяването на материалите, да бъдат взети предвид. Решението следва да бъде съпътствано от ясни критерии, включително дали по-лека мярка би могла да бъде наложена. Следва съдът да има възможността да откаже да издаде заповедта за разкриване или да издаде заповед с по-ограничен обхват от исканото с цел да защити журналистическите източници. Националното законодателство трябва да съдържа конкретна процедура или гаранции за разглеждане на електронни носители на данни, съдържащи защитени материали (вж. в контекста на документи, ползващи се от защитата на адвокатската тайна, *Särgava v. Estonia*, no. 698/19, §§ 103-07), и в контекста на масовото прихващане на журналистически комуникации (вж. *Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom* [GC], nos. 58170/13 and 2 others, §§ 448-50).

50-59. Според ЕСПЧ претърсването на дома на жалбоподателя и изземването на електронните му устройства са основани на вътрешното право. В наказателнопроцесуалния закон съществуват определени гаранции по отношение на претърсването и изземването като цяло. Претърсване може да бъде извършено при наличието на достатъчно основания, че може да се смята, че на

определено място или у определено лице могат да бъдат намерени предмети, документи или ценности от значение за наказателното дело. При претърсване на място на пребиваване е необходимо разрешение от съда. Същевременно обаче наказателнопроцесуалният закон не съдържа изрични гаранции за защитата на конфиденциални журналистически източници. Според Закона за медиите редакторите на масовите медии са задължени да не разкриват конфиденциална информация или анонимен източник, освен със заповед на съда. Не е ясно дали Закона за медиите намира приложение при претърсвания и изземвания на журналисти. Според практиката на Върховния съд заповед за разкриването на конфиденциална информация или анонимен източник, основана на Закона за медиите, следва да се издава, когато няма други алтернативни мерки и когато публичният интерес за обявяването на информацията надделява над този за запазването ѝ. Тази практика била създадена след събитията по настоящото дело. Поради липсата на каквото и да е друга съдебна практика за приложението на Закона за медиите по отношение на образувани наказателни производства, не е ясно доколко са били ефективни гаранциите за защита на журналисти и техните източници при издадени заповеди за претърсване и изземване. Поради липсата на гаранции не е убедително доколко вътрешното право по време на събитията на сегашното дело осигурявало необходимата правна защита на журналистическите източници от произволна намеса.

60-69. Съдът приема, че извършената намеса в правото на жалбоподателя преследвала законна цел, тъй като претърсването и изземването били извършени като част от образувано наказателно производство. По отношение на това дали намесата била „необходима в едно демократично общество“ районният

съд обосновал издаването на заповедта за претърсване с аргументите, че било образуване наказателно производство за обявяването на държавна тайна и че съществувала възможност на устройствата на жалбоподателя да се съдържа информация за интервюто му с г-н Л. Районният съд не извършил оценка за баланса на конкуриращите се интереси – дали интересите на разследването надделяват над обществения интерес за запазване на конфиденциалността на журналистическите източници. Върховният съд проверил единствено правните основания и необходимостта на издадената заповед. Контролът се ограничил до законността на издадената заповед, вместо да се изследва необходимостта и пропорционалността на действията на разследващите органи. При одобряването на исканията за претърсване и изземване районният съд не дал указания на разследващите органи да подхождат така, че личната и професионална информация на жалбоподателя, нямаща отношение към делото, да не бъде засегната. Заповедта за претърсване била изпълнена така както била формулирана. Разследващите органи иззели всички електронни устройства на жалбоподателя (неговия компютър и четири хард диска), които съдържали неотнормирана за разследване информация. Няма данни, че разследващите органи не са прегледали цялата информация на жалбоподателя без използването на методи, които биха запазили конфиденциалността на информацията.

Следователно претърсването било осъществено без наличието на процесуални гаранции срещу нарушаването на конфиденциалността на източниците на жалбоподателя и поради това не било „необходимо в едно демократично общество“ за постигане на преследваната законна цел. Следователно е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

6. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

Намесата в притежанията на КТБ не е законна по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1, тъй като отнемането на лиценза на банката не е било придружено от никакви гаранции срещу произвол.

Решение по делото [Korporativna Targovska Banka AD v. Bulgaria \(nos. 46564/15 and 68140/16\)](#)

7. РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

1) Член 7, буква в) от Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 година за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни, и член 6, параграф 1, първа алинея, буква в) и параграф 3 от Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните), разглеждани във връзка с членове 7 и 8 и член 52, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, в която се предвижда публикуване онлайн на декларацията за частни интереси, която всеки ръководител на получаваща публични средства организация е длъжен да подаде, по-специално доколкото това публикуване засяга поименни данни за неговия съпруг, лицето, с което той живее във фактическо съжителство, или неговия партньор, както и за близките или известните лица на декларатора, поради които може да възникне конфликт на интереси, или

пък засяга всяка сделка, която е сключена в последните дванадесет календарни месеца и чиято стойност надвишава 3 000 EUR.

2) Член 8, параграф 1 от Директива 95/46 и член 9, параграф 1 от Регламент 2016/679 трябва да се тълкуват в смисъл, че публикуването на уебсайта на публичния орган, натоварен да събира и проверява съдържанието на декларациите за частни интереси, на лични данни, които косвено могат да разкрият сексуалната ориентация на физическо лице, представлява обработване на специални категории лични данни по смисъла на тези разпоредби.

Решение на СЕС (голям състав) по дело [C-184/20](#)

Член 27, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 604/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство, във връзка с членове 7, 24 и 47 от Хартата на

основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че държавата членка, до която е отправено искане за поемане на отговорност на основание член 8, параграф 2 от този регламент, е длъжна да предостави право на правни средства за защита пред съд или правораздавателен орган срещу нейното решение за отхвърляне на искането — на непридружения ненавършил пълнолетие по смисъла на член 2, буква й) от посочения регламент, който е подал молба за международна закрила, но не и на негов роднина по смисъла на член 2, буква з) от същия регламент.

Решение на СЕС (голям състав) по дело C-19/21

1) Член 16, параграф 1, буква а) от Директива 2003/86/ЕО на Съвета от 22 септември 2003 година относно правото на събиране на семейството трябва да се тълкува в смисъл, че в случай на събиране на родители с непридружен малолетен или непълнолетен бежанец съгласно член 10, параграф 3, буква а) от тази директива във връзка с член 2, буква е) от нея, фактът, че към датата на решението по подаденото от родителите на кандидата за събиране на семейството заявление за влизане и пребиваване с оглед на събирането на семейството този бежанец все още е малолетен или непълнолетен, не представлява „условие“ по смисъла на член 16, параграф 1, буква а), неизпълнението на което позволява на държавите членки да отхвърлят това заявление. Освен това тези

разпоредби, разглеждани в светлината на член 13, параграф 2 от същата директива, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която в такъв случай правото на пребиваване на съответните родители се прекратява, щом детето навърши пълнолетие.

2) Член 16, параграф 1, буква б) от Директива 2003/86 трябва да се тълкува в смисъл, че за да се приеме, че е налице реален семеен живот по смисъла на тази разпоредба, в случай на събиране на родител с малолетно или непълнолетно дете, получило статут на бежанец, когато това дете е навършило пълнолетие, преди да бъде прието решението по подаденото от този родител заявление за влизане и пребиваване с оглед на събирането на семейството, само по себе си родството от първа степен по пряка възходяща линия не е достатъчно. Не е необходимо обаче детето, кандидат за събиране на семейството, и съответният родител да съжителстват в едно и също домакинство или да живеят под един покрив, за да може този родител да се ползва от събирането на семейството. Спорадични посещения, доколкото са възможни, и редовни контакти от всякакво естество могат да са достатъчни, за да се приеме, че тези лица реконструират лични и емоционални отношения и че това е белег за наличието на реален семеен живот. В допълнение, не може да се изисква и детето, кандидат за събиране на семейството, и съответният родител да си оказват взаимна финансова подкрепа.

Член 4, параграф 1, първа алинея, буква в) от Директива 2003/86/ЕО на Съвета от 22 септември 2003 година относно правото на събиране на семейството трябва да се тълкува в смисъл, че референтната дата за преценката дали детето на кандидат за събиране на семейството, получил статут на бежанец, е малолетно или непълнолетно по смисъла на тази разпоредба, в случай че това дете е навършило пълнолетие, преди на родителя, кандидат за събиране на семейството, да е предоставен статут на бежанец и преди да е подадено заявлението за събиране на семейството, е датата, на която родителят, кандидат за събиране на семейството, е подал молбата си за убежище, за да получи статут на бежанец, стига в тримесечен срок от признаването на родителя, кандидат за събиране на семейството, за бежанец, да е подадено заявление за събиране на семейството.

Член 16, параграф 1, буква б) от Директива 2003/86 трябва да се тълкува в смисъл, че за да се приеме, че е налице реален семеен живот по смисъла на тази разпоредба, в случай на събиране на малолетно или непълнолетно дете с родител, получил статут на бежанец, когато това дете е навършило пълнолетие, преди на родителя, кандидат за събиране на семейството, да е предоставен статут на бежанец и преди да е подадено заявлението за събиране на семейството, само по себе си правоотношението родител—дете не е достатъчно. Не е необходимо обаче

родителят, кандидат за събиране на семейството, и съответното дете да съжителстват в едно и също домакинство или да живеят под един покрив, за да може това дете да се ползва от събирането на семейството. Спорадични посещения, доколкото са възможни, и редовни контакти от всякакво естество могат да са достатъчни, за да се приеме, че тези лица реконструират лични и емоционални отношения и че това е белег за наличието на реален семеен живот. Освен това, не може да се изисква и родителят, кандидат за събиране на семейството, и детето му да си оказват взаимна финансова подкрепа.

Решение на СЕС по дело [C-279/20](#)

Член 2, параграф 1 и член 3, параграф 1 от Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 октомври 2010 година относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство, член 3, параграф 1, буква г) от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство, разглеждани във връзка с член 47 и член 48, параграф 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз, и принципът на ефективност трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която на нарушаването на предвидените в тези разпоредби права може да се позове само носителят им, и то само в определен срок, като в противен

случай това му право се погасява, ако посоченият срок започва да тече, преди съответното лице да бъде информирано на език, който говори или разбира, от една страна, за съществуването и обхвата на правото му на устен и писмен превод, а от друга страна, за съществуването и съдържанието на разглеждания документ от съществено значение и свързаните с него последици.

Решение на СЕС по дело [C-242/22 PPU](#)

Членове 14—146 от Директива 2009/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно предприятията за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа (ПКИПЦК), изменена с Директива 2014/91/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г., член 13, параграф 1 и точки 1 и 2 от приложение II към Директива 2011/61/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2011 година относно лицата, управляващи алтернативни инвестиционни фондове, и за изменение на директиви 2003/41/ЕО и 2009/65/ЕО и на регламенти (ЕО) № 1060/2009 и (ЕС) № 1095/2010, трябва да се тълкуват в смисъл, че разпоредбите относно политиките и практиките за възнагражденията се прилагат по отношение на дивидентите, които дружество, чиято обичайна стопанска дейност е да управлява предприятия за колективно инвестиране в

прехвърлими ценни книжа (ПКИПЦК) и алтернативни инвестиционни фондове (АИФ), изплаща пряко или непряко на някои от служителите си, изпълняващи длъжностите изпълнителен директор, инвестиционен директор и управител на портфейли, въз основа на правото им на собственост върху акции на това дружество, когато политиката за изплащане на дивидентите може да подтикне тези служители да поемат рискове, увреждащи интересите на ПКИПЦК и АИФ, управлявани от посоченото дружество, както и интересите на инвеститорите в тях, и така да улесни заобикалянето на изискванията, произтичащи от тези разпоредби.

Решение на СЕС по дело [C-352/20](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *Живка Георгиева*

Подбор на решенията на ЕСПЧ *София Разбойникова*

За изготвянето на броя допринесоха и *Ивелин Ангелов, Радина Ковачева, Станимира Велева-Моллова, Живка Георгиева.*

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.